

บทคัดย่อ

โครงการสืบค้นทุนทางสังคมและแนวทางการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี

คำถามวิจัย

กระบวนการสืบค้นทุนทางสังคมและแนวทางการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้งานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ควรเป็น
อย่างไร?

สวมบทบาทที่เลี้ยงนักวิจัย

การได้รับโอกาสในการทำงาน“วิจัยเพื่อท้องถิ่น”(Community - Based Research :
CBR) ภายใต้การสนับสนุนกระบวนการทำงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)
สำนักงานภาค เพื่อให้ได้มีโอกาส “เรียนรู้ทุกข์” “เรียนรู้ทุน” ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีอย่าง
ทั่วถึงโดยการใช้เครื่องมือเพื่อการสืบค้นทุนทางสังคม (Social Mapping : SM) มาเป็น
ฐานความรู้ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากการได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยมีพื้นที่เป้าหมาย
หลักในการทำงานคือ อำเภอบางปลาม้า และอำเภอหนองหญ้าไซ ทำให้เห็นจุดเข้าในการ
ทำงานได้อย่างดีมากขึ้น โดยการใช้ฐานประสบการณ์ทำงานเดิมอันเป็นทุนเดิมด้านการจัดการ
ความรู้ (Knowledge Management : KM) ทำให้เราได้หลักในการทำงานว่า ก่อนการเข้าสู่
กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เราต้องวิเคราะห์เครื่องมือ SM ว่าสามารถนำไปช่วย
กระบวนการทำงานของตนเองได้อย่างไร? การวางรูปแบบการทำงานโดยนำชุดประสบการณ์ใน
การทำงานเดิมมาร่วมค้นหาคำตอบจากการทำ SM ในจังหวัดสุพรรณบุรี จึงเริ่มต้นจากฐานการ
ทำงานเดิมในพื้นที่ที่สถาบันการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข(สรส.) ได้ดำเนินงาน
หนุนเสริมการทำงานให้แก่ชุมชนในอำเภอบางปลาม้าโดยการใช้ KM ไปพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับ
ผู้นำชุมชน คือ พื้นที่ตำบลวัดดาว ดังนั้น การทำงานในฐานะเป็นนักวิจัย(มือใหม่)ควบคู่ไปกับ
บทบาทการเริ่มต้นทำความเข้าใจต่อการเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยประจำจังหวัดสุพรรณบุรี จึงมี
จุดเริ่มต้นที่ตำบลวัดดาวเป็นแห่งแรกในการทำงาน

ผลที่เกิดจากเครื่องมือ Social Mapping

การเริ่มต้นการทำงานโดยใช้ SM มาเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางในการทำงาน
เพื่อค้นหาทุนทางสังคมที่จะส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงแนวทางที่
จะส่งเสริมกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีนั้นจาก
ประสบการณ์ในการทำงานเดิมทำให้เราเรียนรู้ว่ากระบวนการทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น หาก

ต้องการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนแล้วนั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับหน่วยงาน องค์กรที่เข้ามาช่วยสนับสนุนคนในชุมชนท้องถิ่นเสียก่อนเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานที่เน้นสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) เพราะอปท.เป็นหน่วยงานที่ต้องเข้ามาหนุนเสริมและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยตรงอีกทั้งเป็นองค์กรที่มีงบประมาณในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยตรง ถ้าในกระบวนการทำงานสามารถสร้างความเข้าใจกับอปท.และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนได้ โดยให้อปท.ต่อยอดกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้นั้น ย่อมสามารถสร้างความเข้มแข็งและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนได้โดยแท้

ดังนั้น การทำงานในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีจึงมีกระบวนการทำงานที่เน้นสร้างความร่วมมือกับอปท.โดยตรง โดยในพื้นที่เป้าหมายในอำเภอบางปลาม้าได้มีการต่อยอดฐานการทำงานเดิมกับตำบลวัดดาว โดยใช้กระบวนการสร้างความเข้าใจกับกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับผู้นำท้องถิ่นโดยเฉพาะกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลวัดดาว(อบต.วัดดาว) เพื่อค้นหา“ตัวคน”ที่ต้องการทำงานวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

ในด้านอำเภอนองหญ้าไซ แม้ว่าจะเป็นอำเภอบ้านเกิดแต่ในการเริ่มต้นการทำงานกลับมีความยากมากกว่าในอำเภอบางปลาม้า เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยผ่านกระบวนการทำงานที่เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาชุมชนของแต่ละองค์กรที่เข้ามาทำงานในชุมชนท้องถิ่นจะเป็นในรูปแบบโครงการไฟไหม้ฟางแทบทั้งสิ้น(ผ่านมาก็ผ่านไป) ไม่ได้มีการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้การลงศึกษาชุมชนเพื่อค้นหาทุนทางสังคมค่อนข้างยากเพราะชาวบ้านไม่มีความมั่นใจในกระบวนการทำงานของคนทำงานภาคประชาสังคม ดังนั้น พี่เลี้ยงจึงได้ปรับวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่คือการเข้าร่วมเวทีของอบต.เป็นหลัก โดยเริ่มต้นที่อบต.หนองหญ้าไซ อันเป็นองค์กรเดิมที่เคยร่วมการทำงานในช่วงของการเป็น“นักจัดการความรู้ท้องถิ่น”ในระยะต้นๆกับทางสรส. ระบบสายสัมพันธ์เดิมๆของคนเคยทำงานร่วมกันจึงทำให้การเข้ามายุกับอบต.เป็นไปได้ด้วยความราบรื่น วิธีการทำงานจึงเริ่มต้นจากการ“แนะนำ”กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับทางผู้นำท้องถิ่น(อบต.) และความพยายามต่อการสร้างความเข้าใจในกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยพี่เลี้ยงเองก็พยายามทำความเข้าใจงาน CBR ไปพร้อมกับพื้นที่เป้าหมายเช่นกัน โดยกระบวนการ CBR มีเป้าหมายในการให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้สร้างความรู้และสร้างกลไกการจัดการปัญหาของตนเองโดยยึดถือความต้องการของชุมชนเป็นที่ตั้ง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนคนในชุมชนให้เป็นผู้ทำวิจัยเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเป็นผู้กำหนดประเด็นที่จะทำวิจัยเอง โดยอบต.ต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วย จากการสร้างความเข้าใจร่วมกับอบต.และการร่วมวิเคราะห์กลุ่มการเรียนรู้ในชุมชนทำให้เห็นจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน คือ การพัฒนากลุ่มเยาวชนในตำบล แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นกระบวนการทำงานจึงต้องเริ่มจากการที่กลุ่มการเรียนรู้เป็นผู้สนใจด้วยตนเอง ดังนั้น กระบวนการทำงานจึงต้องเริ่มต้นจาก

การ “หาคน” แล้วค่อย “หาโจทย์” แล้วค่อยเริ่มทำความรู้จักกับชุมชนพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น บ่อยขึ้น เพื่อการนำไปวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย “ตัวจริง เสียงจริง” ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระยะต่อไปได้

ดังนั้น การเรียนรู้ทางจากการใช้ SM มาเป็นเครื่องมือก่อนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงมีประโยชน์ในการทำงานแก่ตนเองอย่างยิ่ง เพราะการ “รู้เขา รู้เรา” ก่อนการทำงาน จะช่วยให้ทำงานร่วมกับชุมชนได้ง่ายมากขึ้น โดยเฉพาะการทำงานในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี นั้นทำให้เล็งเห็นว่า “จุดเข้า” ของชุมชน ถ้าเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจและสร้างความร่วมมือกับอบต.ท้องถิ่นได้ก่อน จะช่วยให้การทำงานในชุมชนสามารถจัดการได้ง่ายขึ้นในระยะยาว และคุณภาพประโยชน์อีกประการหนึ่งคืออบต.เองก็สามารถสร้างทีมทำงานในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นทีมทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงประจำจังหวัดได้ เพราะอบต.ที่เน้นการพัฒนาคน ย่อมคาดหวังต่อการสร้างคนในการทำงานของตำบลตนเองเช่นกัน

บทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

การทำงานภายใต้บทบาทการเป็น “พี่เลี้ยงนักวิจัย” ควบคู่ไปกับ “นักวิจัยมือใหม่” ทำให้มีความเข้าใจในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้นว่ากระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องการการทำงานที่เป็นระบบเป็นขั้นตอนในการทำงานเพื่อตอบคำถามความสงสัยในวิธีการทำงานแต่ละขั้นตอน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลต่อการวางแผนการทำงานให้แก่ตนเองเพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายอย่างที่เราควรจะเป็น การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการทำงานที่เน้นการสร้างความรู้ในตัวคน โดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ก็คงเช่นเดียวกันกับการสวมบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยที่ต้องค้นหากระบวนการทำงานที่มีความเหมาะสมกับตนเองให้เจอด้วยตัวของตัวเองโดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) พร้อมๆไปกับการถอดบทเรียน (After Action Review : AAR) จากการทำงานของตนเองเป็นระยะๆ เพื่อนำความรู้จากการทำงานในแต่ละขั้นตอนมาเป็นชุดความรู้ในการทำงานเพื่อสามารถวางแผนการทำงานของตนเองได้ในระยะต่อไป